

2020 – ANUL IORGA, ANUL SĂMĂNĂTORIȘTILOR (XV):
Toleranța de a trăi ... - Nu omoară pe nimeni o asemenea critică –
UN BĂTRÎN CINSTIT - Cultura națională și surogatele ei!

Preludiu și Epilog - îndrăzneală morală?

Un scriitor se judecă după impresia totală ce iese din opera lui, după spiritul în care a înțeles lucrurile, după silința pe care și-a dat-o, după puterea pe care a avut-o să atingă frumosul și adevărul ...

cine-va s'ar gândi să scrie fără să cadă o singură dată în păcat, n'ar mai lua condeiul în mână?

De vorbiți mă fac că n'aud, E menirea'mi: adevărul
Nu zic ba și nu vă laud; ... Numa'n inimă să-l caut.

bătrîni cu aspirații din vremuri frumoase ...
și unii tineri cu aspirații bătrânești

toleranța de a trăi se pare un dar nemeritat?

românismul festiv   **și bugetar**
Cuvintele: „cultură națională”   **au darul de a speria pe multă lume**

șagunism - tribunism - sămănătorism

Anul Iorga
Anul sămănătorilor
Ovid Densusianu
1873-1938
un organism social!
prin cultură

Reproducem continuarea articolului „Un mod de a critica”, apărut în revista *“Sămănătorul”* nr. 26 (29 iunie 1903), autor fiind acad. Ovid Densusianu: «Citești și surîzi ... Dar criticul te crede zdrobit; satisfăcut, te închipuește de departe perplex, abătut, nimicuit pentru totdeauna de judecata lui neîndurată. Și satisfacerea lui crește când alții îl întâmpină cu un bravo: “bine ai făcut ... l-ai pus la locul lui ... să vedem ce va mai zice acum”. Aplause, jubilări în cerc ... **

Nu omoară pe nimeni o asemenea critică, pentru-că nu după câteva lucruri mărunte se judecă activitatea cui-va.

Sînt greșeli pe care nimeni nu le poate evita și dacă, mai ales în știință, în haosul ei de fapte, cine-va s'ar gândi să scrie fără să cadă o singură dată în păcat, n'ar mai lua condeiul în mână. Un scriitor se judecă după impresia totală ce iese din opera lui, după spiritul în care a înțeles lucrurile, după silința pe care și-a dat-o, după puterea pe care a avut-o să atingă frumosul și adevărul. Critica pricepută, dreaptă, așa cum se face în alte părți, de oameni culți, știe să aleagă și să aprecieze din munca fie-cărui ce este cinstit, trainic, ce face personalitatea lui. Numai ignoranța vădită, incapacitatea de a prinde lucrurile, îndrăzneala de a încerca ce nu poate ori-cine, căutarea efectului, falsificarea faptelor, reaua credință – nepriceperea și minciuna sub toate formele – pot condamna și îngropa pe cine-va ... Și pare-că revolta în contra acestora a fost mai puțin cunoscută la noi pînă mai în urmă, singura revoltă la care are dreptul critica și pe care de multe ori numai tinerii o pot înțelege, tinerii ce nu se închină ușor la ori-ce și care nu se tem de

cealaltă critică ce poate speria pe unii, sufletele slabe, dar luptă zadarnic să-și atingă ținta, să mulțumească pe câți-va interesați, prinși în goana după lumină, după tot ce e cuminte și cu rost. **E atît de mare pasul de la o critică la cealaltă în cît trebuie ani, prefaceri îndelungate de cultură, schimbări în suflete, ca să fie măsurat și prețuit; e deosebirea între un pierde-vară al literaturii și un om ce-și dă socoteală de ce face și ce spune, știe ce vrea,** pe unde să meargă și cu cine să stea de vorbă, între un rătăcit ce se războește cu umbre și un luptător ce dă în carne vie, izbește în plin, în șiruri de nevrednici și – e și aceasta ceva ce pune pe unul pe o treaptă mai sus de cît pe altul – între un necioplit și un bine crescut; e deosebirea, ce se pierde și acuma pentru unii în neguri, în neînțeles – sînt atîtea vederi scurte -, **între unii tineri de azi,** pentru care și **toleranța de a trăi se pare un dar nemeritat, și unii bătrîni cu aspirații din vremuri frumoase de altă dată și unii tineri cu aspirații bătrînești ... pleiadă de stele apuse și de sateliți. Ovid Densușianu.»**

O întâmplare - relatată în **“CRONICA”** din „Sămănătorul”, nr. 33 (1907) - ajuta cititorul, să-nțelegă posibile urmări ale criticii publice: **«Preludiu și Epilog.** Supt titlul acesta de împrumut, un cititor anonim din Ardeal ne trimite următoarea scurtă povestire adevărată pe care o socotește instructivă, poate și distractivă, pentru anumiți autori de mici și mari infamii de prin „**viața literară**” de mahala. De curînd, într’un oraș din Săcuime, un gazetar de aceia cari scriu în numele cutărui bătrîn influent „**din Olimp**”, tăvălise în noroiul calomniilor cîntea unui deputat. Articolul era ticluit isteț de tot: îl putea înțelege numai autorul și victima. A doua zi bietul deputat apare furios în cafeneaua unde gazetarul își consuma răsplata faptei sale de „**îndrăzneală morală**”. Nici una nici două, victima se apropie de Ițic, întinde peste bunătațile lui de mîncăruri și băuturi gazeta cu pricina și – plici! Placi! – palme ne-academice înroșesc obrazul victimei celei nouă, apoi o cravașă șueră prin aer și linii groase, de vîntăi, par a imprima un fel de categorica dezmințire pe chipul autorului. Acesta fu „**epilogul**”. A treia zi, gazetarul, care primise fără să crîcnească dezmințirea brutală, înfieră în ziarul său „**injurile**” și „**brutalitățile**” deputatului și **socotia că astfel de om nu e vrednic să mai fie nici măcar – calomniat! UN BĂTRÎN CINSTIT**».

În revista **“Sămănătorul”** sunt publicate poezii necunoscute - în acea vreme - ale lui Mihai Eminescu. Reproducem **«Vers resleț. De vorbiți mă fac că n’aud,/ Nu zic ba și nu vă laud;/ Dănțuiți precum vă vine,/ Nici vă șuer, nici v’aplaud;/ Dară nime nu m’a face/ Să mă iau dup’a lui flaut./ E menirea’ mi: adevărul/ Numa’n inimă să-l caut. M. Eminescu»**

„**Cultura națională și surogatele ei. Cultura patriotică și cea oficială**”, a fost analizată de istoricul Nicolae Iorga, articolul apărînd în revista literară săptămînală „**SĂMĂNĂTORUL**”, anul al II-lea , volumul III, nr. 22, din 1 iunie 1903: **«Cuvintele: „cultură națională” au darul de a speria pe multă lume. Unii văd în ele un fel de ofensă personală,** o amintire neplăcută a unei recente origini transdanubiene, ori extraeuropene și, dintr’un sentiment pios față de părinții și ceilalți înnaintași ai lor, ei se revoltă împotriva unei formule ce dispăruse un timp cu totul din circulație; firește că acești interesanți neofiți ai **românismului festiv și budgetar** nu-și vor face spița neamului pînă la Cleon Atenianul sau pînă la Asparuc Bulgarul ori pînă la patriarhii celor douăsprezece triburi, ci ei vor pomeni cu acea gravitate care șade bine, tinerilor ca și bătrînilor, despre axioma, stabilită de multă vreme, de oameni superiori din țară și din străinătate, că literatura (poesie - roman sau nuvelă: asta e literatura pentru amănții sublîmi ai Frumosului cu litera mare) că

literatura e deci arta, **că arta e internațională, interseculară, străină de toate josnicile noțiuni ale relativului, adecă ale concretului și realului, în care totuși se înfig, cu cât mai adînc cu atît mai folositor și mai trainic, străbătătoarele rădăcini ale vieții.** Dar e așa de distins să-ți dai ochii peste cap, să iei o atitudine mistică, de **martir al cugetării**, și să șoptești în extas că: în afară de orice se vede, se aude, se pipăie, se cugetă adecă și se simte, e undeva o fantomă incoloră, inodoră și insipidă, care tocmai de aceia e eternă și sublim de inutilă. Dar sunt oameni cari, fără să aibă rațiuni, care se țin de etnografie, privesc cu dușmănie, cu îngrijire or-ce îndemn către o literatură, o artă, o cultură românească. Și acestora asemenea sentimente pot să îi vie de la generalități filosofice rău înțelese. La mulți însă se amestecă reminiscențe, mai nouă sau mai vechi, din trecutul nostru cultural, pentru a-i îndemna la împotrivirea față de un curent care e de dorit să biruiască. Pentru ei literatura națională e în legătură cu tot patriotismul de ierozi care se stînge supt ochii noștri în zdrențele-i pestrițe, de șarlatan, scoțînd blestemuri de melodramă. Știți: dramele istorice, în care figurile mari ale trecutului sînt personificate prin actori fără cultură și înțelegere, cari cîntă sau strigă accente, de patimă falsă, expresia unor gînduri ușoare; tablourile naționale, în care aceleași figuri se înfățișează în atitudinile războinice ale soldaților de lemn, atunci cînd sentimente înnalte se poartă sub pieptul lor rotunjit, văpsit cu albastru închis; conferințele patriotice, în care apostoli cu dragoste de neam își zgărie, își frig coardele vocale, prin care nu-și găsesc locul destul de răpede valurile de foc ale unei elocvențe de Moși. Și bieții oameni, cari au suferit pe urma acestei direcții, își fac cruce înspăimîntați și spun cuvinte de apărare împotriva primejdiei ...

Se mai gîndesc acești **oameni sinceri și cinștiți** – cari nu vreau să audă de cultura națională – **la societățile anonime pentru cultura patriotismului român**, la unele discursuri de „zece Maiu”, la multele forme în care se îmbracă, fără să fie în largul lui nici într’una **patriotismul oficial**, care pentru cuvinte și declarații dă certificate, medalii și înaintări, patriotismul revistelor Ministerului de Instrucție, impus prin circulare către funcționari și constatat prin rapoartele inspectorilor. **Cultura națională n’are a face însă cu lucrurile al căror rost la noi a fost lămurit mai sus.**».

(va urma)

Marius HALMAGHI

Sursa online:

<https://www.tribuna.ro/stiri/cultura/2020-anul-iorga-anul-samanatoristilor-xv-toleranta-de-a-trai--nu-omoara-pe-nimeni-o-asemenea-critica-un-batrin-cinstit-cultura-nationala-si-surogatele-ei-151717.html>

În: *Tribuna*, 12 aprilie 2020